

การทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานภาครัฐ

Procurement Corruption in Government Agencies

¹ธราพงศ์ ลิ้มสุทธิวันภูมิ, ²ดวงทอง สินชัย

¹Tarapong Limsuthiwanpoom, ²Tuangthong Sinchai

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

Panyapiwat Institute of Management

E-mail: tarapong4077@yahoo.com

Received June 18, 2020; Revised July 8, 2020; Accepted July 8, 2020

บทคัดย่อ

การจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานภาครัฐต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารงานพัสดุภาครัฐพ.ศ. 2560 ซึ่งกำหนดกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างต้องปฏิบัติ 8 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดความต้องการ 2) การตั้งงบประมาณ 3) การกำหนด Term of Reference (TOR) 4) การออกประกาศประกวดราคา 5) การเสนอราคา 6) การพิจารณาและตัดสิน 7) การส่งมอบและติดตั้ง 8) การจ่ายเงิน ทุกขั้นตอนที่กล่าวมาอาจเกิดการทุจริตขึ้นได้ บทความนี้ได้เสนอแนะแนวทางการป้องกันการทุจริตในขั้นตอนต่าง ๆ ที่กล่าวมา เช่น ขั้นตอนแรกคือการกำหนดความต้องการของโครงการ ขั้นตอนนี้ข้อมูลเป็นความลับการทุจริตเกิดจากพ่อค้าให้สินบนแก่ข้าราชการเพื่อขอทราบความต้องการของโครงการก่อนคู่แข่ง แนวทางแก้ไขคือรัฐบาลต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับโครงการให้สาธารณชนทราบ ขั้นตอนสองการตั้งงบประมาณ การทุจริตเกิดจากข้าราชการตั้งงบประมาณของโครงการด้วยตัวเลขที่พ่อค้าส่งมา มูลค่างบประมาณจึงสูงกว่ามูลค่าที่แท้จริง แนวทางแก้ไขคือกำหนดให้หน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจที่จัดซื้อจัดจ้างต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับโครงการที่จะจัดซื้อจัดจ้างเป็นข้อมูลสาธารณะ และมีการประเมินค่าใช้จ่ายโครงการโดยการทำ RFI (Request for Information) มาประกอบการตั้งงบประมาณของโครงการ ขั้นตอนสามการจัดทำ TOR ข้าราชการหรือนักการเมืองที่กำกับดูแลหน่วยงานที่จะจัดซื้อจัดจ้างต้อง Lock TOR หรือ Specification ให้พ่อค้าที่สัญญาว่าจะให้สินบนแก่ตน แนวทางแก้ไขคือกำหนดให้มีการทำประชาพิจารณ์ TOR และ Specification ในขอบเขตที่เปิดกว้าง และหน่วยราชการต้องนำคำท้วงติงต่าง ๆ ที่ได้รับมาพิจารณาและปรับปรุงแก้ไขจนสิ้นข้อสงสัยเป็นต้น การทุจริตในหน่วยงานภาครัฐส่งผลร้ายต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ระบบเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม ประชาชนต้องทราบถึงการทุจริตที่เกิดขึ้น

คำสำคัญ: การทุจริตในหน่วยงานภาครัฐ; กระบวนการการจัดซื้อจัดจ้าง; แนวทางป้องกันป้องกันการทุจริต

Abstract

Government procurement system is under Government Procurement and Procurement Administration Act B.E. 2560 which specifies the procurement process into 8 steps as follows 1) defining needs 2) setting budget 3) defining Term of Reference (TOR) 4) bid announcement 5) bid 6) consideration and judgment 7) delivery and installation 8) payment. As each of these steps may lead to corruption, this article suggests guidelines for preventing corruption in various steps mentioned. For example, in the first step of determining needs of the project, at this stage the information is confidential. The corruption arises from merchants giving bribes to government officials in order to find out the needs of the project before their competitors. The solution is that the information of the project must be disclosed to the public. In the second step of setting budget, corruption arises when budget is set based on merchants request which results in budget value higher than what the project should be. The solution is to require government agencies and state enterprises to announce project procurement detail to the public and to evaluate project cost using RFI (Request for Information) method to support project budgeting process. In the third step of defining Term of Reference (TOR), the corruption can also arise when government officials or politicians in the procurement department lock TOR or Specification to the merchant who promised to give them the bribe. The solution is to conduct public hearing on TOR, and government agencies must bring various objections into consideration until no public objection, etc. Corruption in government agencies adversely affects the well-being of the people, the economy, both directly and indirectly. People must be aware of fraud occurring.

Keywords: corruption in government agencies; procurement; guidelines for preventing corruption

ทำไมถึงต้องเป็นงบประมาณของประเทศไทย???

การตอบปัญหาข้อนี้คงต้องยกคำกล่าวของ Kautilya นักปราชญ์ ชาวอินเดียที่เขียนไว้เมื่อ 400 ปีก่อนคริสตกาล (Bardhan, 1997) ที่ว่า

“.....เป็นไปได้ที่มนุษย์จะไม่ลืมหิมรลของน้ำผึ้งที่ติดอยู่ปลายลิ้นของตน ฉันใดก็ฉันนั้นเป็นไปได้ที่ข้าราชการจะอดใจไม่ยกยอกเงินของพระราชาที่กองอยู่เบื้องหน้าเมื่อมีโอกาส.....”

งบประมาณรายจ่ายของประเทศไทยปี 2563 จำนวน 3,200,000 ล้านบาท ประกอบด้วย รายจ่ายประจำ รายจ่ายลงทุน รายจ่ายชำระคืนเงินกู้ รายจ่ายเพื่อชดใช้เงินคงคลัง (Royal Thai Government Gazette, 2017) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 งบประมาณรายจ่าย ของประเทศไทย ปี 2563 (หน่วย:ล้านบาท)

รายจ่าย	2563
รายจ่ายประจำ	2,392,314
รายจ่ายลงทุน	655,805
รายจ่ายชำระคืนเงินกู้	89,170
รายจ่ายเพื่อชดใช้เงินคงคลัง	62,709

การทุจริตเกี่ยวกับเงินงบประมาณนั้น จะเกิดในส่วนของงบลงทุน ซึ่งเป็นงบประมาณรายจ่ายเพื่อการจัดซื้อ ครุภัณฑ์ ค่าก่อสร้างโครงการ และเงินอุดหนุนที่รัฐบาลจ่ายให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ประมาณ 7,000 แห่ง) ที่ถูกจัดสรรให้นำไปใช้ในการดำเนินการจัดทำโครงการต่าง ๆ ของหน่วยราชการและมีการทุจริตเกิดขึ้น หรือเป็นการลงทุนที่ไร้ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กับสาธารณะและส่วนรวม (Witayakorn Chienkul, 2006) ปริมาณเงินที่ถูกจัดสรรไปในปี 2563 จะอยู่ประมาณ 600,000 ล้านบาท

ความสำคัญของปัญหา

การที่ผู้เขียนนำเรื่องการทุจริตที่เกิดขึ้นกับงบลงทุนมาเป็นกรณีศึกษา เพราะ

- 1) เป็นเรื่องที่หน่วยราชการต่าง ๆ กระทำกันทุกปี
- 2) เป็นเรื่องที่หน่วยงานราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ มีหลักในการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน ดังนั้นถ้าสามารถแก้ปัญหที่เกิดขึ้นกับหน่วยงานใดได้ จะสามารถประยุกต์ใช้แก้ปัญหากับหน่วยงานอื่นได้
- 3) ตัวแสดงที่ทำหน้าที่เป็นแกนนำในการดำเนินการ โดยตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบต่างมีบทเล่นที่คล้ายกัน ทั้งวิธีการ ขบวนการ พฤติกรรมกลเม็ดในการหลบเลี่ยง กฎหมาย/ ระเบียบต่าง ๆ ล้วนใกล้เคียงกัน
- 4) ปริมาณเงินงบประมาณของหน่วยงานราชการในปีหนึ่ง ๆ สูงมาก โดยมีนักวิชาการหลายท่านเคยประเมินไว้ว่าอัตราการทุจริตจากเงินงบประมาณจะมีอัตราตั้งแต่ 10 – 20% ดังนั้น วงเงินที่อาจจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการทุจริตจะประมาณ 65,580 – 131,167 ล้านบาท ซึ่งคำนวณจากงบประมาณประจำปี 2563 (Royal Thai Government Gazette, 2017) ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2: โครงสร้างงบประมาณรายจ่ายประจำปีของรัฐบาล ปี 2563

ปี	งบประมาณประจำปี (ล้านบาท)	รายจ่ายลงทุนประจำปี (ล้านบาท)	ประมาณการที่ถูกทุจริต (ล้านบาท)		
			10%	15%	20%
2563	3,200,000	655,805	65,580	98,370	131,167

จากเอกสารงบประมาณโดยสังเขป ปี2563 :สำนักงบประมาณ

ดังนั้น การที่เงินงบประมาณรายจ่ายงบลงทุนจำนวนมากถูกทุจริตไปจากการร่วมมือและสมคบคิดกันระหว่างนักการเมือง ข้าราชการประจำ และเหล่าพ่อค้า ทำให้เราต้องหันมาศึกษาเพื่อปิดรูรั่วการใช้จ่ายเงินงบประมาณของประเทศให้ลดลงมากที่สุดเท่าที่ทำได้ เพื่อนำเงินที่รั่วไหลกลับมาใช้ในการพัฒนาประเทศ

ความเชื่อมโยง ระหว่างงบประมาณกับการทุจริตและกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง

การทุจริตเงินงบประมาณดังกล่าว จะทำได้ต้องมีตัวช่วยเข้ามาช่วยดำเนินการ ในที่นี้ก็คือ พ่อค้าซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการทำให้เงินที่ทุจริตมานั้นกลายเป็นเงินที่ใช้หนี้ได้ตามกฎหมาย โดยผ่านกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารงานพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560

ดังนั้น การทุจริตเงินงบประมาณส่วนที่เป็นงบลงทุนเกิดขึ้นได้นั้น ต้องมีองค์ประกอบ คือ

1. ตัวแสดงที่ต้องมารวมมือกันคือ นักการเมือง ข้าราชการประจำ และพ่อค้า โดยพ่อค้าเป็นตัวแสดงที่สำคัญที่สุด
2. กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารงานพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560
3. งบประมาณรายจ่ายที่เป็นงบลงทุน (Nipon Pua-pongsakorn, et al., 2000)

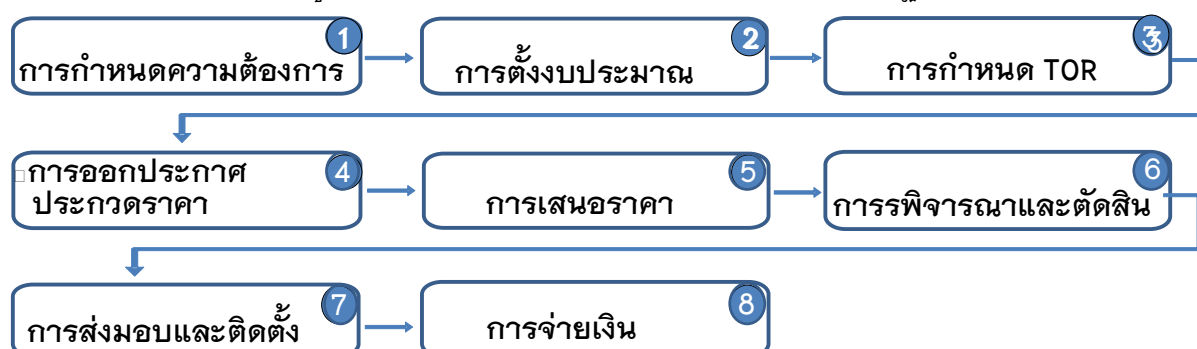
การทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานของรัฐ

การทุจริตที่เกิดขึ้นในหน่วยงานภาครัฐมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งการทุจริตจากการใช้อำนาจ การทุจริตเชิงนโยบาย (Kiattisak Chirathiennath, 1984) ผู้เขียนสนใจกรณีการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานของรัฐเป็นพิเศษ จึงทำการศึกษาว่าขั้นตอนในการจัดซื้อจัดจ้างที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีรายละเอียดขั้นตอนอย่างไร จึงก่อให้เกิดการทุจริตได้ โดยการปราบปรามการทุจริต ต้องหาทางที่จะกำจัดและจำกัดอำนาจของนักการเมืองที่จะเข้ามาสั่งการทำสิ่งต่าง ๆ และลดยั่วยุเหนือปัญหาอย่างปัจจุบัน

กระบวนการในการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานภาครัฐ

แต่ละปีหน่วยงานภาครัฐต้องมีการจัดซื้อจัดจ้างสินค้าและบริการต่างๆ ตามที่ได้เสนอแผนไว้กับรัฐบาลและรัฐสภา โดยใช้เงินงบประมาณรายจ่ายในส่วนงบลงทุน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีการกำหนดไว้เป็นกฎหมายที่เรียกว่า พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารงานพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ซึ่งหน่วยงานของรัฐต้องใช้เป็นหลักในการทำงาน ตามพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าว แบ่งเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ได้ 8 ขั้นตอน (Royal Thai Government Gazette, (2017) ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 : กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานรัฐ

จากขั้นตอนดังกล่าว ผู้เขียนได้ศึกษาและสรุปรายละเอียดของขั้นตอนที่หน่วยราชการต้องดำเนินการ และหาความเชื่อมโยงกระบวนการที่สำคัญบางส่วน ที่จะนำไปสู่การทุจริตและมีผลต่อการใช้เงินงบประมาณของหน่วยงาน ดังนี้

1. ขั้นตอนการกำหนดความต้องการ

ขั้นตอนการกำหนดความต้องการเริ่มจากขั้นที่ 1 ข้าราชการประจำออกแบบโครงการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติหรือนโยบายของรัฐบาล ขั้นที่ 2 การถอดแบบและแยกกิจกรรม ขั้นที่ 3 การกำหนด specification ของอุปกรณ์ที่ต้องใช้ ขั้นที่ 4 การกำหนดราคาของอุปกรณ์ที่ใช้ และขั้นที่ 5 การรวบรวมค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เขียนเป็นงบประมาณโครงการ หลังจากนั้นข้าราชการประจำนำเสนอโครงการและงบประมาณต่อผู้นำหน่วยงาน (อธิบดีหรือปลัดกระทรวง) ส่วนรัฐมนตรีผู้กำกับดูแลหน่วยงานนั้นจะเป็นผู้เสนอไปที่คณะรัฐมนตรีหรือสภาผู้แทนจนออกมาเป็นงบประมาณให้ดำเนินการได้ เนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับโครงการในระยะแรกเป็นข้อมูลที่ถูกปกปิดหรือรู้กันภายในวงแคบ ว่าหน่วยราชการกำลังจะทำโครงการอะไร ในปีไหน ใช้งบประมาณเท่าไร จึงเป็นข้อมูลมีค่าที่พ่อค้าทุกคนอยากได้เป็นคนแรกเพื่อสร้างความได้เปรียบและโอกาสมากกว่าคู่แข่งอื่น ทำให้พ่อค้าเข้าไปเจรจาแนะนำหวานล่อม ผู้ที่เกี่ยวข้อง (ข้าราชการระดับสูง ระดับหัวหน้าส่วนราชการ หรือรองฯ หรือหัวหน้าโครงการ หรือนักการเมือง ฯลฯ) โดยใช้วิธีการเลี้ยงรับรองเป็นเครื่องมือ เช่น พาไปดูงานต่างประเทศ พาไปเล่นกอล์ฟ เป็นต้น บางคนสร้างแรงจูงใจด้วยการเสนอสิ่งที่ข้าราชการ หรือนักการเมืองหวังที่จะได้รับ คือ เงินสินบน / เงินทอน / เงินใต้โต๊ะ (Phasook Phongphaichit, 2003) การทุจริตจึงอาจเกิดขึ้นได้ในขั้นตอนนี้

2. ขั้นตอนการตั้งงบประมาณ

ขั้นตอนการตั้งงบประมาณจะมี 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 หน่วยงานจะตั้งรายละเอียดโครงการ พร้อมค่าใช้จ่ายแล้วส่งต่อไปให้กระทรวงต้นสังกัดเพื่อบรรจุในแผนงบประมาณประจำปี ขั้นตอนที่ 2 สำนักงานงบประมาณพิจารณาและบรรจุลงในแผนงบประมาณประจำปี 3) คณะรัฐมนตรีพิจารณาบรรจุลงในแผนงบประมาณประจำปี แล้วส่งให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาอนุมัติออกมาเป็นงบประมาณประจำปี ประเด็นสำคัญในขั้นตอนนี้ คือ ตัวเลขที่หน่วยราชการนำมาใช้ในการตั้งงบประมาณนั้น เป็นตัวเลขที่ข้าราชการประจำได้มาจากพ่อค้าที่มีการบวกค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เงินทอน / เงินใต้โต๊ะ / เงินสินบนเอาไว้จำนวนมาก การทุจริตจึงเกิดขึ้นได้

3. ขั้นตอนการกำหนด TOR และ Specifications

หลังจากหน่วยงานได้รับการอนุมัติงบประมาณประจำปีมาแล้ว (เดือนตุลาคมของทุกปี) ขั้นต่อไป ข้าราชการประจำที่ทำหน้าที่ออกแบบโครงการจะต้องทำการเขียน TOR (Term of Reference)

และกำหนดคุณสมบัติของอุปกรณ์ (Specifications) ที่ต้องการใช้ในโครงการ เพื่อเตรียมการสำหรับการประมูล ในขั้นตอนนี้พ่อค้าที่ค้าขายกับหน่วยราชการนั้น ๆ จะเข้ามาติดต่อกับข้าราชการและนักการเมืองที่รับผิดชอบในการเขียน TOR กำหนด Specifications นักการเมืองที่กำลังดูแลหน่วยราชการนั้นจะส่งคนของตนเข้ามาดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อจะทำการ Lock TOR และ Specifications ให้เอื้อประโยชน์กับพ่อค้าที่เสนอผลประโยชน์แก่ตนอย่างเต็มที่ เพื่อเรียกรับผลประโยชน์เงินทอง แม้ว่าพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างฯ จะกำหนดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้มีการปรับแก้ TOR / Specifications เพื่อความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย แต่การปรับแก้ TOR นั้นเป็นอำนาจของข้าราชการและนักการเมืองที่ร่วมมือกัน จนมีข้อสรุปที่ชัดเจนแล้วว่าจะมีการ Lock TOR / Specifications ตามที่นักการเมืองต้องการ ถือเป็นการทุจริตงบประมาณอีกขั้นตอนหนึ่ง

เกร็ดเล็กๆ เกี่ยวกับการ Lock TOR / Specifications

การ Lock TOR / Specifications สามารถแบ่งได้เป็น 2 วิธี คือ

- แบบพื้น ๆ ที่ใช้กันทั่วไปไม่ซับซ้อน เช่น การกำหนดคุณสมบัติผู้เข้าประกวดราคา ได้แก่ ทุนจดทะเบียน ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนพนักงานที่มีคุณสมบัติเฉพาะ คุณสมบัติของอุปกรณ์ที่เฉพาะเจาะจง การเป็นตัวแทนจำหน่าย ฯลฯ ข้อกำหนดเหล่านี้จะมองเห็นชัดเจนใน TOR
- แบบซับซ้อน เป็นการซ่อนหรืออำพราง Spec บางส่วนไว้ไม่ให้เห็นแบบชัดเจน เช่น การกำหนดคุณสมบัติของอุปกรณ์ให้เกิดการเข่งรื้อของอุปกรณ์ (เพื่อสร้างความได้เปรียบในเรื่องราคาหรือความสามารถของอุปกรณ์) หรือการซ่อนคุณลักษณะพิเศษบางส่วนไว้ในที่ที่หาได้ยากโดยที่คู่แข่งไม่รู้ตัว ระยะเวลาในการส่งมอบงานที่สั้นมาก

การ Lock Spec นั้น ต้องมีตัวช่วยในการสอดแทรกข้อกำหนดต่าง ๆ ใน TOR ตัวช่วยที่ว่านี้มีอยู่ 2 กลุ่ม คือ

- กลุ่มข้าราชการของหน่วยงานบางคน คือ คณะทำงานงานเขียน TOR ของหน่วยงานบางคนที่พ่อค้าซื้อตัวไว้เป็นพวกแล้ว ข้าราชการพวกนี้ก็จะได้รับการดูแลเอาใจใส่จากพ่อค้าเป็นอย่างดีและต่อเนื่อง
- กลุ่มคนนอกหน่วยงาน คือ ผู้เชี่ยวชาญ / ที่ปรึกษาจากภายนอกหน่วยงานที่หน่วยราชการเชิญมาช่วยเขียน TOR ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ (คนพวกนี้มีเบื้องหลังทำมาหากินหรือรับเงินจากพ่อค้า)
- การที่จะทำให้ TOR ไม่เป็นกลางได้นั้นจะต้องจ่ายเงิน (จำนวนเงินขึ้นอยู่กับขนาดของโครงการ) ให้กับคนทั้งสองกลุ่ม เพื่อสร้างความมั่นใจว่าข้อเสนอจะผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาTOR ไปได้ และเข้าไปสู่กระบวนการเสนอราคา Auction ได้

การ Lock Spec จะเริ่มทำมาล่วงหน้าพอสมควร หรือในบางกรณีพ่อค้าจะช่วยในการร่าง TOR ให้กับคณะทำงานของหน่วยงานราชการ

ข้อค้นพบหนึ่งในขั้นตอนนี้ คือ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่พ่อค้าจ่ายไปนั้นจะถูกคำนวณรวมไปใน

ต้นทุนสินค้าแล้ว หากราคาประมูลโครงการยังอยู่ในวงเงินงบประมาณที่หน่วยงานมีอยู่ พ่อค้าส่วนใหญ่จะยอมจ่ายเงินทองเพื่อสร้างความได้เปรียบของตนเอง ในส่วนของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานบางคนคิดว่า สถานการณ์นี้เป็น WIN WIN Solution กล่าวคือ หน่วยงานได้ผลงานตามที่กำหนดไว้ตามงบประมาณ ข้าราชการหรือนักการเมืองมีรายได้เพิ่มขึ้นทุกคนได้ประโยชน์ ทำให้ข้าราชการบางคน นักการเมือง พ่อค้า ไม่ละอายที่จะทุจริต

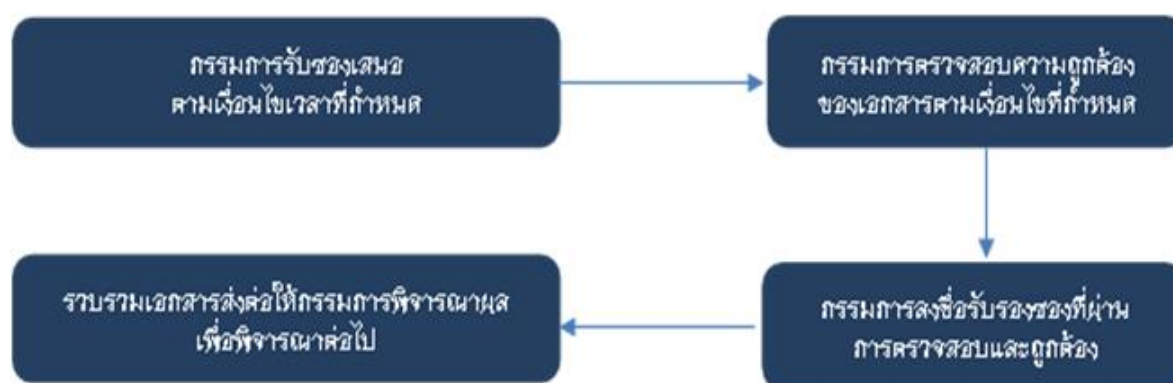
4. ขั้นตอน การออกประกาศประกวดราคา

ขั้นตอนนี้มีกิจกรรมอยู่ 2 ส่วน คือ ส่วนแรกประกอบด้วย การเตรียมเอกสารประกาศประกวดราคา การประกวดราคา การขออนุมัติใช้วิธีการประกวดราคา ส่วนที่สองเป็นการตั้งกรรมการชุดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกวดราคา กิจกรรมทั้งสองส่วนจะต้องดำเนินการตามระเบียบการจัดซื้อจัดจ้างที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย

ขั้นตอนนี้พ่อค้าที่มีสายสัมพันธ์ลึกซึ้งกับหน่วยงาน จะพยายามหาข้อมูลว่าใครเป็นกรรมการบ้าง โดยเฉพาะกรรมการพิจารณาผลการประกวดราคา และคณะกรรมการพิจารณา โดยพ่อค้าจะพยายามติดต่อกับคนในอนุกรรมการให้ส่งข่าวการจัดทำข้อสรุปเปรียบเทียบให้เป็นระยะ ๆ หากเกิดตรวจพบข้อผิดพลาดในเอกสารเสนอราคา คน ๆ นี้จะพยายามหาทางช่วยทุกวิถีทาง ในส่วนนี้พ่อค้าจะต้องจ่ายเงินให้กับคนเหล่านี้ด้วย

5. ขั้นตอนการยื่นซองเสนอราคา

เมื่อประกาศให้มีการประกวดราคา พ่อค้าต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่หน่วยงานกำหนดให้ครบ ดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 : ขั้นตอนในการเสนอราคา

ขั้นตอนนี้แยกออกเป็น 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนแรกเป็นการยื่นเอกสารในลักษณะของข้อเสนอดังกล่าว ซึ่งพ่อค้าต้องจัดทำข้อเสนอตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ใน TOR อย่างละเอียดรอบคอบ และต้องให้ผ่านตามข้อกำหนดเพื่อให้อยู่ใน Short List เสียก่อน จากนั้นผู้ที่เข้าไปอยู่ใน Short List จึงเข้าสู่ขั้นตอนที่สองคือ การเสนอราคาแบบ E-Auction

เมื่อหน่วยงานของรัฐเปลี่ยนมาใช้วิธี E-Auction เมื่อประมาณปี 2547 โดยหวังว่าวิธีการดังกล่าวจะช่วยลดปัญหาทุจริตในการประมูลจัดซื้อจัดจ้าง สิ่งที่น่าประหลาดใจออกมาให้เห็นไม่ได้เป็นอย่างที่คาด เพราะครุภัณฑ์ที่จัดซื้อตามวิธีดังกล่าวแม้จะได้ราคาถูกลงก็จริงแต่คุณภาพสินค้าก็ต่ำตามไปด้วย หรือใช้ไม่ได้ตามข้อกำหนด คุณภาพงานไม่ดี เพราะพ่อค้าต้องลดคุณภาพของงานตามราคาที่ประมูลได้ หลังจากที่ใช้ระบบใหม่ระยะหนึ่งเมื่อพ่อค้าตั้งตัวติด การฮั้วราคาประมูลก็กลับมาใหม่ เพราะระบบ E-Auction นั้นมีช่องว่างที่ทำให้การฮั้วประมูลได้ง่ายมากขึ้น เพราะจำนวนบริษัทที่จะเข้าไปเคาะราคามีน้อยลง และพ่อค้ารู้ว่าจะต้องเคาะราคาสู้กับใคร ทำให้หน่วยงานราชการหลายหน่วยงานต้องซื้อครุภัณฑ์ที่ราคาสูงกว่าปกติโดยไม่รู้ตัว (Jones & Menezes, 1995)

6. ขั้นตอนการพิจารณาผล และ ตัดสินผลการจัดซื้อจัดจ้าง

ในขั้นตอนนี้คณะกรรมการพิจารณาผล จะพิจารณาผลไปตามที่มีอนุกรรมการชุดต่าง ๆ ตั้งเรื่องมาว่า มีใครผ่าน TOR ใครเสนอราคาตอน E-Auction เท่าไร หากคนที่ถูกกำหนดไว้ว่าจะต้องชนะการประกวดราคาเป็นไปตามที่กำหนดก็ไม่มีปัญหาในการที่จะดำเนินการต่อ

7. ขั้นตอนการส่งมอบและการตรวจรับ

เมื่อทำสัญญาจัดซื้อจัดจ้างแล้ว ผู้ที่ชนะการประกวดราคาต้องดำเนินการตามสัญญา เพื่อทำงานและส่งมอบงานหรือสินค้าตามที่ระบุไว้ในเงื่อนไขของสัญญา การส่งงานอาจส่งมอบเป็นงวดหรือส่งครั้งเดียวทั้งหมดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ระบุไว้ เมื่อส่งมอบงานหรือสินค้าครบตามเงื่อนไขแล้ว ต้องรอให้กรรมการตรวจรับงานหรือสินค้ามาทำการตรวจรับงานหรือสินค้า วิธีการตรวจรับของกรรมการตรวจรับที่ทำกันอยู่ทั่วไปคือตรวจสอบตามรายละเอียดรายการที่แนบอยู่ในสัญญา กรณีที่งานมีความซับซ้อนต้องมีการทดลอง การทดสอบ จะต้องใช้เวลาในการทดลองทดสอบพอสมควร ในการตรวจรับงานบริษัทจะต้องเตรียมค่าใช้จ่ายในการตรวจรับ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการตรวจรับ ทั้งในรูปของค่ารับรอง ค่าเดินทางไปตรวจรับงาน เบี้ยเลี้ยงเดินทาง ตลอดจนเงินพิเศษให้แก่กรรมการตรวจรับ

8. ขั้นตอนการเบิกจ่ายเงิน

เป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง การทุจริตที่พบคือการประวิงเวลาการจ่ายเงินแก่พ่อค้าโดยอ้างว่าการเตรียมเอกสารที่จะต้องส่งไปเบิกจ่ายกับกรมบัญชีกลางล่าช้า เพราะมีเจ้าหน้าที่เตรียมเอกสารน้อย มีเอกสารที่ต้องใช้ประกอบเรื่องจำนวนมาก มีการเบิกจ่ายเงินให้กับโครงการอื่นที่เข้ามาให้เบิกจ่ายพร้อมกันเป็นจำนวนมาก หากทำตามขั้นตอนและเวลาทำงานของราชการจะช้า พ่อค้าจึงต้องเสนอค่าใช้จ่ายในการเร่งการดำเนินการให้กับเจ้าหน้าที่ที่ทำเรื่องเพื่อเป็นการกระตุ้นให้รีบตั้งเรื่องให้เสร็จโดยเร็ว ซึ่งจะช่วยให้พ่อค้าประหยัดดอกเบี้ยเงินกู้ที่นำมาทำโครงการ

แนวทางการป้องกันการทุจริต : การจัดซื้อจัดจ้าง

แนวทางที่ผู้เขียนนำเสนอคือ ให้ใช้ความเด็ดขาดเพื่อขจัดข้าราชการและนักการเมืองรวมถึงพ่อค้าที่คิดทุจริต โดยให้ได้รับโทษสูงสุด รายละเอียดแนวทางการป้องกันการทุจริต มีดังต่อไปนี้

1) การลดระดับคุณค่าของข้อมูลโครงการที่หน่วยราชการจะจัดซื้อจัดจ้างในแต่ละปี เพราะปัจจุบันข้อมูลเหล่านี้ถูกปกปิดเป็นความลับ ทำให้นักการเมืองและข้าราชการบางคนนำข้อมูลดังกล่าวไปหาประโยชน์ให้กับตนเอง ด้วยการใช้อ้างอิงข้อมูลเป็นเหยื่อล่อให้พ่อค้าบางคนยอมลงทุนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลนี้ก่อนคู่แข่ง

แก้ไขโดยรัฐบาลต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับโครงการออกมาสู่สาธารณะ จะเป็นการเปิดประตูไปสู่ความโปร่งใสเกี่ยวกับการทำโครงการของรัฐบาล และเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการพิจารณาตรวจสอบการทำโครงการของรัฐบาลให้มากขึ้น

2) จากการศึกษาโครงสร้างเงินงบประมาณโครงการของหน่วยงานราชการ ส่วนใหญ่จะได้มาจากสิ่งที่พ่อค้ารายหนึ่งรายใดส่งมาให้กับข้าราชการของหน่วยราชการนั้น หลัก ๆ จะประกอบด้วยราคาสินค้า + ค่าการตลาด + รายการเงินทอน (เช่น เงินทอนที่จะต้องจ่ายให้ข้าราชการและนักการเมือง + เงินค่าเลี้ยงรับรอง + ค่าใช้จ่ายเดินทางไปท่องเที่ยวในงานในต่างประเทศของข้าราชการและนักการเมือง ฯลฯ) + ค่าดอกเบี้ย + ค่าใช้จ่ายต่างๆของบริษัท + เงินค่าฮั้ว เป็นต้น

แก้ไขโดยรัฐบาลสั่งให้หน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับโครงการที่จะจัดซื้อจัดจ้างให้เป็นข้อมูลสาธารณะ และมีการประเมินค่าใช้จ่ายโครงการโดยการทำ RFI (Request for Information) มาประกอบการตั้งงบประมาณของโครงการ ย่อมทำให้การตั้งงบประมาณไม่มากจนเกินเหตุ และวงเงินงบประมาณของโครงการที่ พ่อค้า นักการเมือง และข้าราชการบางคนเคยร่วมกันคิดทุจริตจะลดลงไปได้จำนวนหนึ่ง

3) การจัดทำ TOR พ่อค้าที่จะชนะการประมูลต้อง Lock TOR หรือ Specification โดยซื้อตัวหรือติดสินบนข้าราชการที่กำหนด TOR หรือ Specification

แก้ไขโดยเปิดให้มีการทำประชาพิจารณ์ TOR และ Specification ในขอบเขตที่เปิดกว้าง และหน่วยราชการต้องนำคำท้วงติงต่าง ๆ ที่ได้จากการทำประชาพิจารณ์มาพิจารณาและปรับปรุงแก้ไขจนสิ้นข้อกังขา ไม่ใช้การทำแค่เป็นพิธีกรรมว่าได้มีการทำประชาพิจารณ์แล้วหลังจากนั้นก็ไม่ได้แก้ไขอะไร และให้เป็นไปตามข้อกำหนดเดิม หน่วยราชการต้องเชิญบุคคลภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญในลักษณะไอ้โม่ง (ที่ไม่เปิดเผยชื่อหรือหน่วยงาน) มาให้ความเห็นเกี่ยวกับ TOR และ Specification ว่ามีความเป็นกลางหรือไม่ด้วย

4) ขั้นตอนการเสนอราคา หรือการทำ E-Auction ซึ่งมี 2 ขั้นตอน

แก้ไขโดยให้ทำขั้นตอนที่สองคือการทำ E-Auction ก่อนซึ่งทำให้พ่อค้าที่คิดจะฮั้วราคากันทำได้อยาก เนื่องจากมีผู้ประมูลหลายคน จากนั้นจึงพิจารณาว่าผู้ประมูลรายใดมีคุณสมบัติครบทุกข้อ

5) ขั้นตอนการพิจารณาคัดเลือกผู้ชนะในการประกวดราคา

ขั้นตอนนี้ต้องมีความโปร่งใส ผู้เขียนเสนอให้แก้ไขโดยให้หน่วยงานราชการต้องเปิดเผยขั้นตอนในการพิจารณาคัดเลือกพร้อมไปกับ TOR โดยต้องประกาศรายละเอียดมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ อาจทำเป็นลักษณะคำถามตอบเป็นข้อ ๆ ที่มีคำตอบให้เลือกหรือการให้คะแนน และให้มีการใช้ดุลพินิจของกรรมการให้น้อยที่สุด

ที่สำคัญกรรมการพิจารณาผลควรจะมีตัวแทนจากองค์กรที่เป็นกลางเช่น สำนักงาน ป.ป.ช. หรือ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือ วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย เป็นต้น มาเป็นผู้สังเกตการณ์และสามารถให้ความเห็นได้เต็มที่ ห้ามเอาคนขององค์กรที่เป็นกลางมาเป็นกรรมการในการจัดซื้อจัดจ้าง เพราะหากเกิดปัญหาในการพิจารณา คนเหล่านี้ไม่สามารถแสดงความเห็นได้อย่างเต็มที่ เพราะกลายเป็นคนที่มีส่วนได้เสียไปแล้ว

6) ในขั้นตอนการตรวจนับ ทดสอบ และตรวจรับ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่อาจจะมีทุจริตได้ง่าย เพราะหน่วยราชการมักจะกำหนดวิธีการทำงานไว้เพียงคร่าวๆ หรือไม่มีรายละเอียดในการตรวจต่าง ๆ ไว้ตั้งแต่ต้น แล้วมากำหนดวิธีการตรวจสอบขึ้นภายหลัง ทำให้เกิดการละเว้นที่จะตรวจสอบในประเด็นสำคัญ หรือมีการผ่อนปรน/ผ่อนผันให้กับพ่อค้าไม่ต้องตรวจสอบให้ครบถ้วน หรือส่งมอบ หรือทดสอบการทำงานตามข้อกำหนดได้ตรงตามเวลาที่กำหนด โดยการร่วมมือระหว่างข้าราชการที่เป็นคณะกรรมการตรวจรับกับพ่อค้าให้รับงานไปก่อนและลงรายงานว่าทำงานหรือทดสอบเรียบร้อยแล้ว เพื่อพ่อค้าจะเอารายงานการตรวจรับนี้ไปเบิกจ่ายเงินค่างานได้ โดยพ่อค้าจะมีการจ่ายเงินให้กับข้าราชการที่เป็นกรรมการเป็นการตอบแทน (Phasook Phongphaichit, et al., 2002)

แก้ไขโดยหน่วยราชการจะต้องมีคู่มือในการ ตรวจนับ ทดสอบ และการตรวจรับที่มีรายละเอียดต่างๆ เป็นขั้นเป็นตอนในการทำงาน และต้องเปิดเผยให้กรรมการทุกคนได้รับทราบและถือปฏิบัติ และพ่อค้าต้องทำตามข้อกำหนดไว้อย่างเคร่งครัดโดยไม่มีข้อผ่อนผันใด ๆ

7) ขั้นตอนการส่งมอบและตรวจนับ ปัญหาเกิดจากกรรมการตรวจรับงานไม่มีคู่มือในการปฏิบัติงาน

แก้ไขโดยให้บริษัท (พ่อค้า) ที่ชนะการประกวดราคา ต้องทำรายงานสรุปรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการ เช่น

(1) รายงาน จำนวนเวลา ในการทำงานแต่ละขั้นตอน ที่เป็นลายลักษณ์อักษร

(2) การแจกแจงรายละเอียดเกี่ยวกับสินค้า และทำเป็นรายงานดังนี้

ชื่อสินค้า	ราคาต่อหน่วย	ราคารวม	ชื่อจาก Supplier / Sub contractor	ราคาตลาด

รายงานนี้ต้องผ่านการรับรองความถูกต้องจากผู้ตรวจสอบบัญชีที่เป็นอิสระด้วย

(3) Supplier / Sub-Contractor ที่บริษัท (พ่อค้า) เลือกใช้สินค้าหรือบริการในโครงการ จะต้องแสดงว่าบริษัทนั้นอยู่ในระบบภาษีของกรมสรรพากร และมีการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม และมีประวัติการเสียภาษีประจำปีที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

- (4) สำหรับสินค้าที่พ่อค้าสั่งซื้อโดยตรงจาก Supplier จากต่างประเทศ พ่อค้าต้องแสดงเอกสารรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า ราคาขายปลีกในต่างประเทศ เอกสารการนำเข้า และการเสียภาษีจากกรมศุลกากร หลักฐานการจ่ายเงินค่าสินค้าที่ผ่านระบบสถาบันการเงินฯลฯ
- (5) รายงานดังกล่าว พร้อมทั้งจะส่งให้คณะกรรมการตรวจสอบ(ที่ตั้งขึ้นในอนาคต)สามารถตรวจสอบได้ เอกสารชุดนี้พ่อค้าต้องส่งมอบให้คณะกรรมการตรวจสอบภายใน 1- 2 เดือน นับตั้งแต่วันที่มีการส่งมอบงานเสร็จสิ้นและเอกสารชุดนี้หลังจากได้รับการตรวจสอบจากคณะกรรมการตรวจสอบแล้ว บริษัทจะต้องส่งพร้อมกับเอกสารการขอเบิกเงินค่าโครงการกับหน่วยราชการ ภายในกำหนดเวลาการทำงานตามสัญญาที่กำหนดไว้
- (6) รายงานดังกล่าวผู้ตรวจสอบบัญชีของบริษัทจะต้องลงนามรับรองความถูกต้องในเอกสารดังกล่าว
- (7) ข้าราชการ หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้างโครงการขนาดใหญ่ ต้องแจ้งบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ทั้งก่อนเริ่มโครงการ และหลังจากโครงการจบแล้ว เช่น ผู้อำนวยการ/ผู้จัดการโครงการ ผู้ที่มีส่วนในการกำหนดและเขียน TOR หรือการกำหนด Specification ของอุปกรณ์ ที่ใช้ในโครงการ หรือกรรมการในคณะกรรมการเปิดซองและพิจารณาผลการประกวดราคา คณะกรรมการตรวจรับ / ทดสอบสินค้าและบริการ เป็นต้น และควรมีการตรวจสอบการเดินทางไปต่างประเทศของข้าราชการ หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการดังกล่าวข้างต้น โดยต้องรายงานว่ามีการเดินทางไปต่างประเทศกับบริษัท / พ่อค้าที่ชนะการประกวดราคาหรือไม่ ในระหว่าง 6 เดือน ทั้งก่อนและหลังการประกวดราคา
- (8) รัฐบาลควรจัดให้มีกลุ่มทำงานเฉพาะกิจ (Task Force Group) โดยมีสมาชิกในกลุ่มที่ถูกเลือกมาจากหน่วยงานต่างๆเช่น ป.ป.ช. สตง. ปปง. เจ้าหน้าที่สรรพากร อัยการ ฯลฯ ที่ทำงานเต็มเวลา โดยกลุ่มทำงานเฉพาะกิจนี้ จะมีอำนาจในการเรียก/ขอเอกสาร เพื่อนำมาตรวจสอบโดยเชิญผู้เกี่ยวข้องมาสัมภาษณ์หรือให้ข้อมูลและวิเคราะห์รายละเอียดและทำรายงานออกมาเป็นรายโครงการ โดยรายงานตรงกับนายกรัฐมนตรี / ประธานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามทุจริตประพฤติมิชอบของรัฐสภา/ ประธานคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- (9) เนื่องจากโครงการจัดซื้อจัดจ้างฯ เหล่านี้ พ่อค้าต้องใช้เงินสดเป็น เงินทอนเพื่อแจกจ่ายให้กับ นักการเมือง ข้าราชการ หากตรวจพบว่าพ่อค้ามีการจ่ายเงินใต้ที่มีลักษณะผิดปกติ ส่อไปในทางการฟอกเงิน เช่น การจ่ายเงินจ้างที่ปรึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกบริษัท หรือการจ่ายค่าพัฒนาระบบงาน (Application) จากบริษัทภายนอก เป็นต้น

ธุรกรรมนั้นต้องถูกตรวจสอบว่า เป็นการจ่ายเงินเพื่อการใด จ่ายให้กับใครมีตัวตนจริงหรือไม่ หรือมีการหักภาษีไว้อย่างไร

- (10) ข้าราชการจำนวนหนึ่งที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างโครงการขนาดใหญ่อาจไม่เห็นชอบด้วยกับการทุจริตที่เกิดขึ้นในขบวนการดังกล่าว แต่ไม่ยอมเปิดเผยตัวเพราะเกรงกลัวอิทธิพลของผู้บังคับบัญชา และอำนาจของนักการเมือง จึงต้องมีช่องทางที่จะรับเรื่องราวและข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่ชอบมาพากลในขบวนการจัดซื้อจัดจ้างส่งเข้ามาถึงคณะกรรมการตรวจสอบในทางลับ และต้องมีระบบที่จะปกปิดและรักษาแหล่งข่าวให้มีความปลอดภัย

แนวทางที่เสนอมานี้ จะทำให้สามารถจำกัดและกำจัดการฉ้อโกงในการจัดซื้อจัดจ้าง ทำให้โครงการที่มีการจัดซื้อจัดจ้างขนาดใหญ่ของหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจสามารถประหยัดงบประมาณลงทุนได้ในระดับหนึ่ง

สรุป

การทุจริตคอร์รัปชันของหน่วยงานภาครัฐในส่วนที่เป็นการจัดซื้อจัดจ้าง เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ข้าราชการ พ่อค้าและนักการเมืองร่วมมือกันทุจริตต่อเงินงบประมาณในแต่ละปีเป็นจำนวนเงินมหาศาล ซึ่งทางราชการยังไม่สามารถหามาตรการที่จัดการลงโทษกับผู้กระทำความผิดให้หมดสิ้นไปได้ เหมือนที่ Price Waterhouse (pwc Thailand, n.d.) ได้ทำวิจัยค้นพบว่า หน่วยงานภาครัฐ รวมถึงภาคเอกชน มีการทุจริตน้อยลง แต่แยบยลมากขึ้นจนจับไม่ได้ นั่นหมายความว่าทั้งข้าราชการ พ่อค้าและนักการเมืองมีการวางแผนและรอบคอบมากขึ้น ซึ่งคุ้มกับเงินที่ได้รับมากมาย ถึงแม้ว่าถ้าทางราชการจับได้และอาจติดคุก ก็ยังคิดว่าคุ้มกับการเสี่ยง ซึ่งเป็นความคิดที่อันตรายต่อประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง

บทความนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงขั้นตอนแต่ละขั้นตอนของการจัดซื้อจัดจ้างอย่างละเอียด ประกอบด้วย

- 1) การกำหนดความต้องการและการตั้งงบประมาณ
- 2) การกำหนดของ TOR (Term of reference)
- 3) การออกประกาศประกวดราคา
- 4) การยื่นซองเสนอราคา
- 5) การพิจารณาผลและการทำสัญญา
- 6) การส่งมอบและการตรวจรับ และ
- 7) การเบิกจ่ายเงิน พร้อมทั้งแนวทางการป้องกันการทุจริตอย่างละเอียด ซึ่งคาดว่าจะประโยชน์มากต่อประเทศ

ข้อเสนอแนะ

รัฐบาลควรให้ความสำคัญต่อการปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันอย่างจริงจังและเด็ดขาด และรัฐบาลควรทำเป็นตัวอย่างที่ดีก่อนปราบปรามข้าราชการทุจริต ประเทศไทยมีกฎหมายปราบปรามคอร์รัปชันที่มากพอและค่อนข้างครอบคลุม เพียงแต่บังคับใช้อย่างจริงจังและต่อเนื่องเท่านั้น ประเทศจะประหยัดงบประมาณได้มาก และนำเงินที่ประหยัดได้มาพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองเทียบเท่าอารยประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Bardhan, P. (1997). Corruption and Development : A Review of issues. *Journal of Economic Literature*, 35, 1320 – 1346.
- Chiengkul, W. (2006). *Guidelines for effective eradication of Corruption*. Bangkok: Saitharn Publishing.
- Chirathiennath, K. (1984). *Corruption in the organization*. Bangkok, Bophit Publishing.
- Jones, C. & Menezes, F. (1995). *Auctions and Corruption: how to compensate the auctioneer*, (Paper 291), Australian National University, Canberra.
- Phongphaichit, P. (2003). *Two Models of Corruption*. Bangkok: Withitharin Institute.
- Phongphaichit, P., Piriyaarangsarn, S., Treerat, N., Wannathepsakun, N., Juthathep, A., Wongsinsirikul, W., Thanawattanawong, c. (2003). *Research Report: Business, Government and Corruption*. Bangkok: Office of the National Anti-Corruption Commission.
- Pua-pongsakorn, N., Nikomborirak, D., & Tulyavasin, S. (2000). *Corruption in the Thai Public Sector: Case Study and Anti-Corruption Strategy from an Economic Perspective*. Bangkok: Office of the Civil Service Commission.
- PWC Thailand. (n.d.). *Global Economic Crime Survey 2016: Economic Crime in Thailand*. Retrieved March 9, 2020, from <https://www.pwc.com/th/en/research-and-insights/2016-economic-crime-in-thailand.html>.
- Royal Thai Government Gazette, (2017). *Annual Budget Expenditure Budget Act, B.E. 2020*. Retrieved March, 5, 2020, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2563/A/015/T_0001.PDF.
- Royal Thai Government Gazette, (2017). *Government Procurement and Supplies management Act B.E. 2020*. retrieved March, 12, 2020, from <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/024/13.PDF>.